

підпадають під спеціальний режим оподаткування.

Список використаних джерел

1. Жук В. Стан та розвиток спеціальних режимів оподаткування аграрного бізнесу / В. Жук // Фінанси України. – 2011. – №7. – С. 33-42.
2. Метелиця В. Актуальні питання обліку ПДВ / В. Метелиця // Агробізнес сьогодні. – 2011. – №14. – С. 24-27.
3. Озеран А. Проблеми відображення розрахунків з ПДВ при формуванні фінансової звітності / А. Озеран, Р. Коршикова // Бухгалтерський облік і аудит. – 2012. – №9. – С. 32-38.
4. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
5. Про затвердження форми Податкової накладної та Порядку її заповнення: Наказ Державної податкової адміністрації України від 21.12.2010 № 969 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1401>.
6. Смирнова Н. Оценка эффективности налоговой стратегии при реорганизации предприятия в группу компаний в условиях кризиса [Электронный ресурс] / Н. Смирнова, Г. Анцибор – Режим доступа: <http://www.kstu.edu.ru/science/vestnik/20/doc/3-9>.
7. Тулуш Л. Спеціальні режими справляння ПДВ як форма фінансового стимулювання розвитку сільського господарства України / Л. Тулуш, О. Прокопчук // Сталий розвиток економіки. – 2011. – №4. – С. 294-298.
8. Щодо порядку заповнення податкової декларації з ПДВ переробного підприємства: Лист ДПСУ від 11.05.12 р. № 8200/6/15-3315 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.profiwins.com.ua/uk/letters-and-orders/gna/2973-8200.html>.
9. Council Directive 2006/112/EC of 28 November 2006 on the common system of value added tax // Official Journal of the European Union L 347/1, 11.12.2006.
10. Fact Sheets: State and Local Taxes [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treas.gov/education/factsheets/taxes/state-local.shtml>.
11. Sixth Council Directive № 77/388/EEC of 17 May 1977 on the harmonization of the laws of the Member States relating to turnover taxes - common system of value added tax // Official Journal. – № 145, 13.06.1977. – P. 1.
12. Stefaniak K. Value Added Tax (VAT) in agriculture / Stefaniak K. [Electronic resource]. – Access mode: <http://odr.zetobi.com.pl/ekonom/ekon015.htm>.
13. Tail A. Value Added Tax: International Practice and Problems / A. Tail. – IMF, 1988. – 454 p.
14. The modern VAT: International Monetary Fund / Liam P. Ebrill. – 2001, 223 p.
15. Value added tax: A comparative approach / Alan Schenk, Oliver Oldman : Cambridge University Press, 2007. – 532 p.

Стаття надійшла до редакції 17.02.2013 р.

*

УДК 334.715:634

*І.А. САЛО, кандидат економічних наук, старший науковий співробітник
Інститут садівництва НААН*

Фінансове забезпечення галузі садівництва

Постановка проблеми. Вітчизняний ринок плодів характеризується нестабільністю пропозиції, що зумовлено сукупністю факторів, пов'язаних із сезонними особливостями та кризовою ситуацією в галузі садівництва. Скорочення виробництва плодів садівницькими підприємствами відбувається через їхнє низьке фінансове забезпечення, майже повну відсутність залучених коштів, недотримання агротехніки вирощування плодів, зокрема, при внесенні мінеральних і

органічних добрив, захисті рослин від шкідників та хвороб, що пов'язано з інфляційними процесами в країні (ціни на паливо й агрохімікати значно підвищилися), недостатність сучасних сховищ для зберігання, недоліки у збутовій діяльності, низький платоспроможний попит населення тощо. Відтак, за рахунок сільськогосподарських підприємств місткість ринку формується на 15%. Для повноцінного задоволення потреб споживачів у якісній плодовій продукції упродовж року, збільшення та урізноманітнення асортименту й сортименту важливе значен-

© І.А. Сало, 2013

ня має розширення виробництва. З огляду на це актуальними залишаються наукові дослідження щодо формування додаткових джерел інвестицій для садівницьких підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням формування джерел інвестицій у сільськогосподарських підприємствах приділяли увагу багато науковців. У галузі садівництва, зокрема, ними займалися Л.О. Барабаш, О.Ю. Єрмаков, Т.А. Маркіна, В.А. Рувльєв [2], Ф.Г. Олещенко, Г.М. Сатіна [8], О.М. Шестопаць [2] та інші. Однак на нинішній час досить важливими залишаються наукові дослідження й розробки, спрямовані на знаходження оптимальних механізмів забезпечення галузі садівництва додатковими фінансовими ресурсами.

Мета статті – висвітлити особливості формування джерел фінансування галузі садівництва.

Виклад основних результатів дослідження. Одним із основних завдань садівницьких підприємств є залучення додаткових фінансових ресурсів для розширення площ плодоносних насаджень ефективних типів і впровадження інтенсивних технологій виробництва. Адже на закладання 1 га саду, залежно від виду плодкових культур та схеми садіння, необхідно 95-140 тис. грн [2, 8].

Інвестування сільськогосподарських підприємств відбувається за двома напрямками: із власних коштів – за рахунок прибутку й амортизаційних відрахувань, і залучених – іноземних інвестицій, державних дотацій, субсидій тощо.

Упродовж останніх років в Україні фінансова державна підтримка сільського господарства здійснювалася переважно за напрямками: виробничі дотації товаровиробникам (розподіл 1,5% збору на розвиток садівництва), субсидії на придбання ресурсів (часткова компенсація за цільовими програмами, зокрема, на будівництво теплиць, на заходи із боротьби зі шкідниками та хворобами рослин), стимулювання технічного переоснащення на основі лізингу, цінове регулювання на окрему продовольчу продукцію, підтримка фермерства, кредитної кооперації, соціальної сфери й кредитування сільськогосподарських підприємств. Отже, реаль-

ними для галузі садівництва можна вважати такі джерела інвестицій:

1. Згідно із Законом України «Про збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства» у спеціальний фонд відраховувалися кошти до 2012 року у розмірі 1%, а з 06.08.2011-го – 1,5% [5]. Об'єктом оподаткування є виручка (товарооборот) в оптовороздрібній торговельній мережі та мережі громадського харчування, алкогольних напоїв і пива, у тому числі й за операціями, що не передбачають оплати у грошовій формі. З 1.01.2013 року згаданий закон втратив чинність на 2013 рік згідно зі статтею 7 Закону України «Про Державний бюджет України на 2013 рік» [4]. Тепер кошти, що відраховувалися зі збору до спеціального фонду, спрямовуватимуться до загального фонду. Фінансування галузі садівництва здійснюватиметься за рахунок їх невикористаних залишків із минулого року, а це близько 500-600 млн грн [1].

Упродовж 2000-2011 років фінансування з державного бюджету на посадку садів становило 34,9-163,6 млн грн. Причому воно щорічно збільшувалося і в 2011 році дорівнювало 163,6 млн грн, що вище за 2000 рік майже в п'ять разів. У цілому завдяки коштам фонду закладено за інтенсивними технологіями 45,8 тис. га садів, а суб'єктам господарювання компенсовано 45% витрат. У 2012 році державним бюджетом за напрямом «Державна підтримка розвитку хмелярства, закладання молодих садів, виноградників та ягідників і нагляд за ними» передбачалися кошти на формування спеціального фонду в розмірі 1,075 млрд грн [7].

Кошти з 1,5% збору використовуються, крім підготовки ґрунту, придбання й садіння саджанців, організації зрошення та догляду до початку товарного плодоношення за молодими багаторічними насадженнями, ще й для компенсації витрат, пов'язаних із будівництвом холодильників з РГС ємністю від 500 т. Упродовж 2009-2011 років збудовано та введено в експлуатацію 17 холодильників ємністю 43,2 тис. т і відшкодовано 293,7 тис. грн.

По регіонах України кошти зі збору розподіляються нерівномірно. Так, у 2011 році більшість їх була сконцентрована в АР Крим, Вінницькій, Дніпропетровській та

Хмельницькій областях – 48,5% (78,8 млн грн). Найменше виділялося фінансових ресурсів для Рівненської й Харківської областей – відповідно 161 та 512 тис. грн. Для побудови холодильників дотації було виділено лише кільком областям – Вінницькій, Івано-Франківській, Херсонській та Черкаській – 149 млн грн.

На нашу думку, одержати відшкодування товаровиробникам плодів із 1,5% збору в 2013 році за ситуації, що склалася, буде значно важче через можливість «перетягування» коштів іншими галузями сільського господарства. Однак за умов подовження терміну дії закону до 2015 року в подальшому можливість одержання коштів залишається.

2. Частину фінансових потреб сільськогосподарських підприємств можна забезпечити кредитними ресурсами. В даному разі з 2000 року існує державна підтримка у вигляді відшкодування відсотків за банківський кредит у розмірі подвійної ставки НБУ, тобто 15% [6]. Найважливішою вимогою є необхідність оформити позику не більше як під 19% річних. У підсумку така позика «коштуватиме» максимум лише 4%, що, беручи до уваги досвід розвинутих країн світу, є прийнятною ставкою, за якої садівницькі підприємства зможуть ефективно функціонувати [11-14]. Поряд із цим зауважимо, що є й певний ризик недержання компенсації кредиту, оскільки згідно зі згаданим порядком підприємства змушені подавати документи на конкурс, де комісія розглядає і приймає рішення щодо можливості та доцільності субсидій. До того ж у пункті 13 цього порядку вказуються види діяльності за якими підприємствам надаються переваги. Садівницькі підприємства можуть їх мати за наступними напрямками:

по виконанню державних програм із забезпечення продовольчої безпеки держави;

при здійсненні витрат, пов'язаних із впровадженням енергозберігаючих технологій;

при реалізації інноваційних проектів;

при виконанні зобов'язань щодо погашення та обслуговування кредитів, що залучалися у попередні роки.

3. Певний обсяг необхідних інвестицій підприємства повинні забезпечити за раху-

нок власних нагромаджень або їх залучення. Нагадаємо, що протягом 2008-2011 років прибуток у садівницьких підприємствах в Україні в середньому становив 0,9-2,7 тис. грн на 1 га. Найвищим він був у підприємствах недержавних форм – господарських товариствах – 1,3-3,4 тис. грн на 1 га. Тобто перспектива нагромадження власних обігових коштів для розширення промислових насаджень плодів є реальною.

Із досвіду країн світу спеціальний фонд на розвиток галузей сільського господарства, і в т.ч. садівництва, можна поповнювати за рахунок непрямих податків на ввіз та вивіз плодової продукції. Однак, на нашу думку, на даному етапі розвитку промислового садівництва застосування експортного мита на плоди є неприйнятним, оскільки може негативно вплинути на формування кон'юнктури внутрішнього ринку. Садівницькі підприємства через низьку економічну ефективність діяльності можуть відмовитися від цього каналу реалізації. За відсутності інших, ефективніших каналів реалізації, вони будуть змушені знизити оптові ціни, що в кінцевому підсумку може призвести до їхнього банкрутства. Варто відзначити, що експортні поставки плодів хоч і розширилися, однак у середньому за 2007-2011 роки були у 10 разів нижчими за імпорتنі. До того ж значна їхня частина – 20-35% – формувалася за рахунок волоських горіхів, що вирощуються господарствами населення.

Вважаємо ефективним механізм формування спеціального фонду за рахунок залучення частини суми непрямих податку – ввізного мита на плоди у розмірі до 35%. Це може бути додатковим джерелом дотацій на розвиток галузі садівництва. Зауважимо, що такий відсоток спрямовувався на її фінансування з фонду, сформованого за рахунок 1,5% збору. Мито на імпорتنі поставки встановлюється згідно з тарифами, затвердженими Законом України «Про митний тариф України» зі змінами та доповненнями [3]. Оскільки основними плодами, що завозяться до України, є яблука, цитрусові й банани (85-90%), відрахування з їх ввозу до спеціального фонду при ставці збору, наприклад, у 20 і 30%, у 2007-2008 роках мог-

ло становити – відповідно 7,7-114,4 та 11,6-171,6 млн грн.

Зауважимо, що найбільше яблук імпортується в Україну в період з 1 грудня до 31 березня, зокрема, у 2007 році – 96,7%; 2008 – 58,5; 2009 – 65,9; 2010 – 65,8; у 2011 році – 59,1% [10].

Із 2009 року відбулося суттєве зниження імпортних тарифів на плоди, або взагалі введення нульових ставок на окремі їхні види. Хоч у зв'язку зі вступом України до Світової організації торгівлі (СОТ) і відповідно прийняттям нею певних обов'язків, використання митно-тарифних важелів регулювання зовнішньої торгівлі плодами обмежене, проте певною мірою можна віднайти оптимальні митні тарифи на плоди. Так, не порушуючи вимог СОТ, є можливість підвищення ставки ввізного мита до 20%, що відповідає тарифам на ряд інших плодів та ягід, наприклад, суниці, малини, горіхів – 15-20%. Підвищення митних тарифів матиме й соціально-економічний ефект: для вітчизняних товаровиробників – це протекціонізм і поліпшення конкурентних позицій на ринку за обсягами реалізації, а для споживачів – відповідна гарантія якості виробленої ними плодової продукції. Зрозуміло, що сума збору до спеціального фонду на розвиток галузі садівництва зростатиме при збільшенні обсягів ввозу плодової продукції. Підвищення

тарифів можна умовно розподілити, для прикладу, на два варіанти (табл.). У першому – при митних тарифах на яблука 10 і 15%, на банани та цитрусові – по 5%, відрахування в спецфонд у 2013-2020 роках можуть становити при 20% ставці – 14,5-22,4 млн грн і при 30% – 21,8-33,5 млн грн. За другим варіантом при тарифах – відповідно 15 і 20, 10 та 10% потреба підприємств у коштах може дорівнювати до 25,3-34,1 і 38,0-57,8 млн грн. В обох варіантах основна частка формуватиметься за рахунок ввозу яблук – 50-53% та 40-44% відповідно.

Змінюючи імпортні тарифи, слід мати на увазі, що це може вплинути на формування цін і відповідно попиту на внутрішньому ринку плодів через підвищення цін на імпортовану продукцію. Не зайве нагадати, що підвищення імпортного тарифу в 2009 році на групу 0808 – яблука, груші та айва свіжі до 13% митної вартості товарів, польських постачальників, які є монополістами імпорту яблук в Україну, не злякало й не вплинуло на обсяги ввозу плодів. Щодо ринків цитрусових і бананів слід відзначити, що вони є олігополістичні та, в будь-якому випадку наявність плати за імпорт цієї продукції у розмірі хоча б 5% від їх обсягів постачання, з метою уникнення монополізму, не завдасть.

Прогнозна модель відрахувань із мита на плоди в спеціальний фонд

Продукція	Можливі імпортні тарифи, %		Ставка збору до спецфонду, %	Можливі відрахування у спецфонд, млн грн					
	I варіант	II варіант		I варіант			II варіант		
				2013 р.	2015 р.	2020 р.	2013 р.	2015 р.	2020 р.
Плоди, у тому числі:	-	-	20%	14,5	16,8	22,4	25,3	29,1	34,1
			30%	21,8	25,1	33,5	38,0	43,7	57,8
яблука	10% з 1 грудня до 31 березня	15% з 1 грудня до 31 березня	20%	3,4	4,0	5,7	5,1	6,1	8,5
			30%	5,1	6,1	8,5	7,6	9,1	12,8
	15% з 1 квітня по 30 листопада	20% з 1 квітня по 30 листопада	20%	3,0	3,6	5,0	4,0	4,7	6,7
			30%	4,5	5,3	7,5	6,0	7,1	10,0
банани	5	10	20%	3,2	3,6	4,4	6,4	7,1	8,9
			30%	4,8	5,3	6,6	9,6	10,7	13,3
цитрусові	5	10	20%	5,0	5,6	4,4	6,4	7,1	8,9
			30%	7,4	8,4	10,9	14,9	16,8	21,7

Джерело: Власні розрахунки із залученням статистичних даних.

Висновки. У подальшому важливим є формування оптимального організаційно-економічного механізму функціонування й

розвитку ринку плодів та інструментарію державного регулювання, де б враховувалася специфіка галузі садівництва і не виника-

ло протиріч вимогам СОТ. Необхідне розширення державної підтримки галузі садівництва за рахунок заходів «зеленого кошика», оскільки відповідно до вимог СОТ держава змушена обмежити фінансування за напрямками «жовтого кошика». З цього приводу слід зауважити, що в країнах з розвинутою ринковою економікою частка державної фінансової підтримки у виручці від реалізації сільськогосподарських підприємств становить 20-25%, тоді як в Україні лише до

5% [9]. Одним із основних напрямів державної бюджетної підтримки розвитку ринку плодів має бути налагодження належної ринкової інфраструктури, що передбачає, передусім, стимулювання до залучення банківських кредитних ресурсів шляхом їх часткової компенсації, іноземних інвесторів, сприяння створенню виробничих та обслуговуючих кооперативів із метою розвитку торговельної структури в сільських місцевостях тощо.

Список використаних джерел

1. Бюджет 2013 року знову зменшує видатки на аграрний сектор [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zerno.org.ua/>.
2. Економіка та організація промислового садівництва України / [Шестопаля О.М., Рульєв В.А., Кондратенко П.В. та ін.]; за ред. д-ра екон. наук О.М. Шестопаля. – К.: ННЦ ІАЕ, 2010. – 334 с.
3. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про Митний тариф України» від 17.12.2008 р. № 676-17 [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>.
4. Закон України «Про Державний бюджет України на 2013 рік» від 06.12.2012 р. № 5515-17 [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/>.
5. Закон України «Про збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства» від 09.04.1999 р. № 587-XIV [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>.
6. Постанова «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення фінансової підтримки підприємств агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів» від 11.08.2010 р. № 794 [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України. – Режим доступу: <http://www.zakon2.rada.gov.ua/>.
7. Садівникам і виноградарям наобіцяли більше 1 мільярда гривень підтримки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gazeta.ua/articles/>.
8. Сатіна Г.М. Наукові основи та складові галузевої програми розвитку горіхівництва в Україні / [Г.М. Сатіна, Ф.Г. Олещенко, Н.М. Кошлакова та ін.]. – К.: Логос, 2011. – 100 с.
9. Тулуш Л.Д. Стратегічні напрями бюджетного регулювання розвитку агропромислового виробництва в Україні / Л.Д. Тулуш, О.Д. Радченко. – Економіка АПК. – 2012. – № 10. – С. 81-90.
10. FAOSTAT – FAO Statistics Division 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://faostat.fao.org/>.
11. Gerhard Poschacher. Grüner Bericht, 1997 / Gerhard Poschacher. – Wien, 1998. – S. 81-154.
12. Ghrisoph Buhrmester. Ertragslage Garten – und Weinbau / Ghrisoph Buhrmester. – Bonn: BMVEL, 2004. – 126 s.
13. Ertragslage Garten- und Weinbau 2012 (Daten-Analysen). – Bonn: BMELV, 2012. – 171 s.
14. Obstbauberatung NRW, Pflanzenschutzdienst NRW, Versuchswesen Obstbau NRW, Technikberatung NRW Obstbau Kulturführung Pflanzenschutz (14. Überarbeitete Auflage 2012). – Bonn: Landwirtschaftskammer NRW, 2012. – 269 s.

Стаття надійшла до редакції 02.04.2013 р.

* * *

Новини АПК

У 2013/14 маркетинговому році Україна експортує до 26 млн т зерна

Україна планує експортувати до 26 млн т зерна у 2013/14 маркетинговому році, що стане найбільшим показником за роки незалежності. Про це повідомив Міністр аграрної політики та продовольства України Микола Присяжнюк.

«Експорт зернових культур у 2013/14 маркетинговому році може становити від 24 до 26 млн т. Визначальними чинниками тут будуть стан посівів і перезимівля озимої пшениці під урожай 2014 року», – поінформував Міністр.

Очільник відомства зазначив, що Міністерство аграрної політики та продовольства України і компанії-експортери зерна вже уклали Меморандум про експорт зерна на 2013/2014 маркетинговий рік.

«Питання забезпечення продовольчої безпеки та стабільної ситуації на внутрішньому ринку зерна залишається номером один. Тому Мінагрополітики продовжує співпрацювати з експортерами зерна щодо здійснення зовнішніх поставок збіжжя через відповідний Меморандум», – підкреслив Міністр.

Прес-служба Мінагрополітики України